Ħarġa nru 4
Ottubru 2010

l-aċċent

Id-Dipartiment tal-Ilsien Malti
tal-Kummissjoni Ewropea

WERREJ

Bir-reqqa: Il-lingwa miktuba u mitħaddta **1**
- Il-Ġens Grammatikali tan-Nomi Missellfa mill-Ingliż 1
- Il-Patrimonju Lingwistiku: Il-Lessiku 5
- L-Użu tal-Ispazju Fiss 6
- Bil-Kelma t-Tajba 7

Kelma b'kelma: It-terminoloġija **8**
- L-Ismijiet tas-Sustanzi Kimiċi bil-Malti 8
- Bażijiet tad-Dejta Elettroniċi tal-Liġi tal-UE u dik Nazzjonali 12
- Għaliex Delitti u Mhux Reati? 14
- Il-Kumplessità tal-Kumpilazzjoni 15

Mill-għatba 'l barra: Aspetti oħra **16**
- Id-Dipartiment tat-Traduzzjoni u l-Interpretazzjoni tal-Università ta' Malta 16
- Il-Malti minn Nuċċali Sqalli 17
- Intervista mad-Direttur Eżekuttiv tal-KNK 19

Għandkom f'idejkom ir-raba' ħarġa tal-bulettin lingwistiku l-aċċent. *Nittamaw li l-artikli li ħadna ħsieb ninkludu din id-darba ssibuhom interessanti.*

Fost l-oħrajn, qed inwasslulkom artikli marbutin mal-Malti miktub u mitħaddet illum: wieħed dwar il-ġens li nattribwixxu lill-kliem li joriġina mill-Ingliż u ieħor li janalizza l-proporzjon ta' kliem ta' nisel Semitiku b'kuntrast ma' dak Rumanz. Issibu wkoll kitbiet li jittrattaw aspetti terminoloġiċi b'rabta aktar diretta ma' xogħolna.

Bħal dejjem napprezzaw il-fehma tagħkom, kemm dwar l-artikli individwali kif ukoll dwar it-triq li qed tieħu din il-pubblikazzjoni. Tkunu qed tgħinuna fl-intenzjoni tagħna li din il-pubblikazzjoni nkomplu nsaħħuha.

Il-Bord Editorjali

BIR-REQQA
Il-lingwa miktuba u mitħaddta

Il-Ġens Grammatikali tan-Nomi Missellfa mill-Ingliż
George Farrugia

Meta żewġ lingwi jiġu f'kuntatt jistgħu jinfluwenzaw lil xulxin f'bosta oqsma f'livelli varji. Hekk, ngħidu aħna, l-iskema tal-ġens tan-nomi tal-Malti Semitiku matul is-snin ġiet f'kuntatt dirett u fit-tul ma' skemi morfoloġiċi oħra li ma jaqblux għalkollox magħha, b'mod speċjali dik tal-Ingliż. Ir-riżultat aħħari kien l-integrazzjoni ta' elementi differenti skont kriterji lingwistiċi u ekstralingwistiċi li mhumiex dejjem ċari biex tagħrafhom.

Din is-sitwazzjoni mhijiex ġdida għalkollox fin-natura tagħha fi lsienna għax meta l-Malti ġie f'kuntatt mar-Rumanz, kellu wkoll jgħaddi minn "problema" simili. Ġara, iżda, li bosta nomi missellfa mill-Isqalli u mit-Taljan, wara li ġew immodifikati fil-Malti żammew il-ġens grammatikali (maskil jew femminil) li diġà kellhom fil-lingwa oriġinali.

Madanakollu, fil-kuntatt mal-Ingliż, il-proċess tal-għoti tal-ġens kien differenti għalkollox minħabba li fl-Ingliż il-kategorija tal-ġens grammatikali prattikament ma teżistix għax in-nomi li jirreferu għal affarijiet inanimati huma grammatikalment newtri. L-Ingliż jitqies bħala lingwa li aktar milli ġens grammatikali, għandha ġens naturali jew kunċettwali fejn hemm relazzjoni pjuttost ċara bejn is-sess tar-referent u l-ġens tan-nom.

Min-naħa l-oħra, fil-Malti din il-kategorija hija waħda obbligatorja u mifruxa ħafna. Raġuni oħra hija li, minħabba li llum il-konoxxenza tal-Ingliż fost il-Maltin hija tajba ħafna, in-nomi missellfa x'aktarx li ma jkunux immodifikati morfoloġikament kif kienu jkunu fil-bidu ta' dan il-kuntatt. Illum in-nomi Ingliżi jidħlu fil-Malti

fil-forma li tixbah ħafna l-forma Ingliża, forma li xi drabi hija differenti ħafna mill-forom nattivi. Dan jista' jkompli jnaqqas il-qawwa tal-assoċjazzjoni formali marbuta ma' xi ġens jew ieħor.

In-nomi inanimati

Fil-każ tan-nomi li jirreferu għal affarijiet inanimati x'aktarx li t-tarf tan-nom Ingliż xorta waħda jibqa' indikatur importanti li jista' jiddetermina l-ġens li jingħatalhom.

Hekk, pereżempju, in-nomi li jispiċċaw bit-tarf *–a*[1], għalkemm mhumiex numerużi, huma assoċjati l-aktar mal-ġens femminili filwaqt li dawk li jispiċċaw bit-tarf *–u* jew b'tarf konsonantali huma assoċjati mal-ġens maskili. Għall-kuntrarju tan-nomi ta' nisel Taljan u Sqalli, bosta nomi ta' nisel Ingliż li jispiċċaw bit-tarf vokaliku *–i* huma x'aktarx maskili u hawn insibu qbil man-nomi ta' nisel Għarbi. Din li ġejja hija tabella (ara paġna 3) ibbażata fuq it-tarf tan-nomi missellfa mill-Ingliż (b'kollox 1,887) miġbura mid-dizzjunarju ta' Aquilina (1987-1990) u l-verżjoni konċiża tiegħu (2006).

Minkejja li mad-daqqa t'għajn in-nomi ta' nisel Ingliż jidhru li daħlu fil-mudell stabbilit diġà min-nomi ta' nisel Għarbi u dawk ta' nisel Taljan u Sqalli, jekk neżaminaw l-istatistika aktar bir-reqqa nintebħu li t-tendenzi l-ġodda li deħlin man-nomi Ingliżi qed jiddevjaw xi ftit jew wisq minn dawk stabbiliti. Din jista' jkun li hija tendenza li se tkompli tiżviluppa fil-futur jew inkella hija biss effimera, jiġifieri sakemm in-nomi ta' nisel Ingliż jindraw aktar u jitwaħħdu aktar mal-lessiku nattiv. Minn din it-tabella, pereżempju, nindunaw li n-nomi li jispiċċaw bit-tarf *–a* u li jieħdu l-ġens maskili relattivament żdiedu konsiderevolment fin-nomi ta' nisel Ingliż. Tant hu hekk li fin-nomi ta' nisel Għarbi dawn in-nomi jammontaw għal 0.81%, fin-nomi ta' nisel Taljan u Sqalli jammontaw għal 1.39% u fin-nomi missellfa mill-Ingliż jammontaw għal 3.09%[2]. Eżempju ieħor huwa dak tan-nomi li jispiċċaw b'konsonanti. Filwaqt li 97.78% tan-nomi ta' nisel Għarbi u 98.81% ta' nisel Taljan u Sqalli li jispiċċaw bil-konsonanti huma maskili, fil-każ tan-nomi ta' nisel Ingliż li jispiċċaw bil-konsonanti u li huma maskili, il-persentaġġ huwa ta' 88.48%.

Min-naħa l-oħra, filwaqt li 1.19% tan-nomi ta' nisel Għarbi u 0.61% biss tan-nomi ta' nisel Taljan u Sqalli li jispiċċaw bil-konsonanti huma femminili, fil-każ tan-nomi ta' nisel Ingliż dan il-persentaġġ jitla' għal 8.72%. Wieħed għad irid jara jekk din it-tendenza hix se tkompli tiżdied aktar ma l-Malti jissellef nomi mill-Ingliż bil-konsegwenza li r-relazzjoni bejn it-tarf konsonantali u l-ġens maskili tibda tiddgħajjef bil-mod il-mod.

Dawn ir-riżultati jikkonfermaw ukoll dak li sab l-awtur ta' dan l-artiklu fl-2003 (*Il-Ġens Grammatikali li Jieħdu fil-Malti n-Nomi ta' Nisel Ingliż)* li fil-każ tan-nomi missellfa mill-Ingliż, minbarra tarf in-nom, hemm fatturi oħrajn li jiddeterminaw l-għażla tal-ġens, ngħidu aħna (i) **il-ġens tal-iperonimu nattiv** (pereżempju, in-nomi *kiwi*, *grapefruit* u *pineapple* jitqiesu femminili għax jiġu assoċjati ma' *frotta*); in-nomi *jeans*, *slacks*, *shorts* u *pants* jitqiesu bħala nomi maskili, possibilment minħabba l-iperonimu nattiv *qalziet* li huwa nom maskili u (ii) **il-ġens analoġiku tal-eqreb ekwivalenti semantiku**, jiġifieri meta n-nom missellef jingħatalu l-istess ġens tan-nom nattiv li jkun daħal minfloku jew li jkun assoċjat miegħu (pereżempju, in-nomi *postcard*, *bicycle* u *bedspread* jingħataw il-ġens femminili minħabba li *kartolina*, *rota* u *kutra/gverta* rispettivament huma femminili, filwaqt li n-nomi *diary*, *handbag* u *job* jitqiesu bħala maskili minħabba l-assoċjazzjoni tagħhom man-nomi *ktieb*, *basket* u *xogħol* rispettivament.

---

[1] Filwaqt li l-awtur ta' dan ix-xogħol huwa konxju mill-fatt li hawn qegħdin nittrattaw tarf il-kelma bħala ħoss, madankollu, għall-konvenjenza, qed tintuża l-ortografija.

[2] Dawn il-persentaġġi huma bbażati fuq kampjun ta' 22,867 nom miġbura mid-dizzjunarju t'Aquilina, Malti-Ingliż (f'żewġ volumi, 1987 u 1990), u mill-verżjoni konċiża tiegħu ppubblikata fl-2006.

L-għoti tal-ġens lil nomi bi truf differenti ta' nisel Ingliż:

Tarf in-nom	Ġens mogħti			
	Maskil	Femminil	Komuni	Numru ta' kliem
a	(3.09%)	(84.56%)	(12.35%)	162
e	(33.33%)	(66.67%)	(0.00%)	6
è	(100%)	(0.00%)	(0.00%)	4
i	(68.97%)	(28.74%)	(2.29%)	87
ì	(85.71%)	(14.29%)	(0.00%)	7
o	(85.71%)	(14.29%)	(0.00%)	7
ò	(66.67%)	(33.33%)	(0.00%)	3
u	(98.55%)	(1.45%)	(0.00%)	69
ù	(100%)	(0.00%)	(0.00%)	5
konsonanti	(88.48%)	(8.72%)	(2.80%)	1,537

Il-ġens analoġiku fil-każ tan-nomi missellfa mill-Ingliż huwa fattur b'saħħtu ħafna u bosta drabi l-fatturi influwenti l-oħra fil-proċess tal-għoti tal-ġens japplikaw l-aktar meta dan il-fattur ma jkunx preżenti.

In-nomi li jirreferu għal persuni

In-nomi missellfa mill-Ingliż li jirreferu għal rwoli umani (pereżempju, ismijiet ta' xogħlijiet u professjonijiet) li mhumiex neċessarjament assoċjati ma' xi sess partikolari, x'aktarx li jingħatalhom ġens li jirrifletti t-tendenza ewlenija tar-realtà kulturali. Pereżempju n-nomi *player*, *driver* u *pilot* x'aktarx jingħataw il-ġens maskili minkejja li llum insibu nisa li jagħmlu dan ix-xogħol, filwaqt li n-nom *nurse* x'aktarx jitqies bħala nom femminili minkejja li llum hawn ukoll infermieri rġiel. Irwoli oħra meqjusa bħala aktar "newtrali", bħal *caretaker* u *teacher*, għandhom it-tendenza li jingħataw il-ġens li jikkorrispondi mas-sess tal-kelliem fis-sens li, l-irġiel iqisuhom aktar min-nisa bħala maskili, filwaqt li n-nisa jqisuhom aktar mill-irġiel bħala femminili.

B'mod ġenerali, dawn in-nomi, minkejja li suppost għandhom ġens komuni, jew kif isejħilhom Fabri fil-ktiba tiegħu *To agree or not to agree: suspension of formal agreement in Maltese* (2009) huma "underspecified", meta jintużaw weħidhom jew mingħajr referenza għal

xi ħadd partikolari (i.e. meta jintużaw bħala forma "default"), x'aktarx jitqiesu bħala maskili sakemm in-nom ma jkunx jirreferi speċifikament għal mara, pereżempju, *air hostess*.

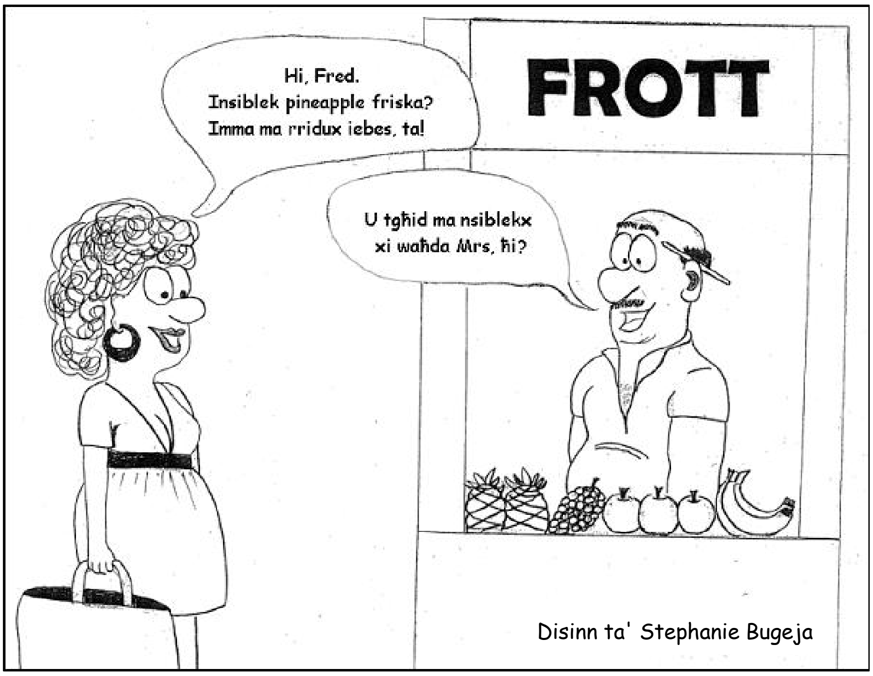

Disinn ta' Stephanie Bugeja

F'kuntest sentenzjali dawn in-nomi li jirreferu għal persuni ta' spiss ikunu influwenzati minn elementi oħra tas-sentenza, l-aktar mis-suġġett tas-sentenza. F'dan il-każ jista' jinħoloq kunflitt bejn il-ġens tan-nom u s-sess tar-referent tal-istess nom meta dawn ma jkunux kompatibbli.

Hekk, ngħidu aħna, nomi bħal *postman* u *manager*, li morfoloġikament fl-Ingliż huma ta' ġens maskili, ħafna drabi fil-Malti jitqiesu bħala nomi femminili meta s-suġġett tas-sentenza marbut magħhom ikun jirreferi għal persuna ta' sess femminili, pereżempju, "Marija hija *manager/postman* bieżla". Dawn is-sentenzi u oħrajn simili ta' spiss nisimgħuhom fil-Malti minkejja li fl-Ingliż teżisti wkoll il-forma femminili tan-nom, i.e. *manageress* u *postwoman*.

Punti oħra osservati

Fl-istudju ppubblikat fl-2003 l-awtur ta' dan l-artiklu sab li hemm xi forma ta' rabta bejn l-għoti tal-ġens u l-livell edukattiv tal-informanti, fis-sens li informanti ta' livell għoli ta' edukazzjoni, bħala grupp, x'aktarx jagħtu aktar xi ġens partikolari lin-nomi milli jagħmlu informanti meqjusa bħala ta' abbiltà edukattiva inferjuri, li x'aktarx jifirxu aktar id-distribuzzjoni fl-għoti tal-ġens.

Id-differenza li nstabet ħafna drabi kienet minima iżda pjuttost kostanti. L-istess tendenza nstabet fil-każ ta' persuni li għandhom kuntatt qawwi mal-Ingliż. Dawn x'aktarx li, bħala grupp, ivarjaw aktar l-għoti tal-ġens lin-nomi missellfa (li jirreferu għal affarijiet inanimati) milli jagħmlu dawk il-persuni li jitkellmu u jaqraw l-aktar bil-Malti. Jidher ukoll li b'mod ġenerali, in-nisa jassoċjaw aktar mill-irġiel xi ġens partikolari man-nom Ingliż. Min-naħa l-oħra, l-irġiel għandhom tendenza li, bħala grupp, ivarjaw aktar l-għoti tal-ġens lin-nom, jiġifieri d-distribuzzjoni tal-għoti tal-ġens tagħhom tkun aktar mifruxa fuq il-ġens maskili u femminili.

Id-dizzjunarji Maltin mhumiex għodda daqstant ta' min jorbot fuqha fil-każ tal-għoti tal-ġens tal-kliem missellef mill-Ingliż, fis-sens li mhux dejjem jirriflettu r-realtà lingwistika f'dan il-qasam. Fil-fatt, ta' spiss, il-ġens li jagħtu d-dizzjunarji mhuwiex kompatibbli mal-ġens li jagħtu l-kelliema nattivi lill-istess nomi. Dan in-nuqqas ta' qbil jidher ukoll bejn dizzjunarju u ieħor.

F'bosta każi oħra d-dizzjunarji jagħtu biss ġens wieħed lin-nom missellef meta fir-realtà ż-żewġ tipi ta' ġens ikunu assoċjati b'mod qawwi ma' dan in-nom. Hekk, filwaqt li Aquilina (1990) jgħid li *shower*, *taxi* u *toaster* huma maskili, kien innutat li dawn in-nomi ta' spiss jitqiesu wkoll bħala femminili mill-kelliema tal-Malti. Jidher li d-dizzjunarji huma pjuttost preskrittivi f'dan il-qasam.

Il-ġens dominanti fl-għoti tal-ġens lin-nomi missellfa mill-Ingliż huwa l-maskili. Il-medja globali favur dan il-ġens fl-istudju li l-awtur ta' dan l-artiklu għamel fl-2003 kienet ta' ftit aktar minn 70%, ċifra li titla' għal 80% fi studju ieħor tiegħu tal-2010 u li għad irid jiġi ppubblikat, *Il-Ġens Grammatikali fil-Malti*.

Instab li aktar ma nom missellef jintuża mill-komunità lingwistika Maltija, aktar huwa probabbli li jistabbilixxi ġens stabbli minn nomi oħra li jkunu għadhom ġodda jew anqas stabbiliti.

Min-naħa l-oħra, iżda, ma nistgħux ngħidu li nomi oħrajn li ma għandhomx frekwenza daqstant għolja ma jistax ikollhom huma wkoll ġens stabbli. Fil-fatt, jekk dan il-kliem ikun faċli biex il-kelliem nattiv jassoċja miegħu xi forma ta' analoġija (eż. xi xebh ma' xi kelma oħra nattiva), x'aktarx li jieħu huwa wkoll ġens pjuttost stabbli.

Nikkonkludi li l-għoti tal-ġens, anke fil-każ tal-kliem missellef mill-Ingliż, żgur li ma jsirx b'mod arbitrarju jew irrazzjonali. Il-kelliema nattivi ta' lingwa, inklużi l-kelliema tal-Malti, jużaw kriterji varji fil-proċess tal-għoti tal-ġens, kriterji li xi wħud minnhom huma b'saħħithom aktar minn oħrajn, kriterji li ta' spiss jikkombinaw flimkien u jinfluwenzaw bħala grupp l-għażla ta' ġens partikolari.

Dr Farrugia jgħallem fid-Dipartiment tal-Malti tal-Kulleġġ tal-Università ta' Malta. Ftit xhur ilu spiċċa t-teżi tiegħu tad-Dottorat li fiha tratta l-ġens grammatikali fil-Malti.

~●~

Il-Patrimonju Lingwistiku: Il-Lessiku
Joseph M. Brincat

F'konferenza li saret Londra fl-1955, Ġużè Aquilina kien osserva li "The Semitic word-lore is largely outnumbered by the loanwords". Fl-introduzzjoni għad-dizzjunarju tiegħu kien tenna li l-lessemi ta' oriġini Rumanza huma ħafna aktar minn dawk ta' oriġini Semitika (MED 1987: xv). Din l-affermazzjoni lili kienet qajmitli kurżità għax il-Malti li konna nitgħallmu l-iskola kien kollu letterarju, u t-tendenza tal-letterati kienet ilha waħda strettament puristika. It-tendenza tal-kittieba ta' bejn is-seklu 19 u nofs is-seklu 20 kienet li jibnu letteratura bħala parti mill-proċess tal-istandardizzazzjoni tal-Malti, u dawn kienu adottaw dak il-kriterju għax minħabba li kollha kienu jiktbu bit-Taljan, ħassew li kien ikun faċli wisq tikteb il-kliem Taljan li kien jintuża fid-diskors ta' kuljum. Il-letteratura kienet mifhuma bħala settur speċjali, li biex jagħti prestiġju lil-lingwa kellu jitbiegħed mir-reġistru mitkellem. Sas-snin sittin l-iskola kienet timxi fuq mudelli letterarji, qishom riedu jagħmluna lkoll poeti żgħar, u ħadd ma kien isemmi l-approċċ funzjonali.

Meta l-Professur Dun Karm Sant kien imexxi d-dipartiment tal-Malti, kien talabni nagħti kors ta' tip storiku u deherli li kelli ndaħħal l-idea ta' proġett etimoloġiku. Kont fdajt numru ta' paġni lil kull student u dawn imlew ir-riżultati fuq mudell komuni. B'hekk kelli l-ewwel idea fuq il-kompożizzjoni tal-lessiku Malti. Ippubblikajthom f'volum iddedikat lil R. Kontzi fl-1996, imma ndunajt li kienu ħarbulna 4,451 kelma. Irrepetejt il-proġett mal-istudenti tal-Honours tat-Taljan li kienu jsegwu l-kors dwar it-Taljan u l-Malti, applikajt kriterji b'aktar reqqa, u f'għaxar snin ksibt kwadru aktar preċiż. Fl-2005, imbagħad, il-Midsea Books ħarġu verżjoni mqassra tad-dizzjunarji t'Aquilina u peress li dan kien jelimina l-kliem użat ftit, u għalhekk kien iżjed funzjonali milli komprensiv, ridt nanalizzah ukoll. Ir-riżultati qegħdin f'din it-tabella.

	Malt-Eng Dictionary	Aquilina Concise	Mifsud Borg	Fenech
Total	41,016	22,649	1,585	corpus
Semitiku	32.41%	22.43%	47.19%	72.9%
Rumanz	52.46%	61.6%	40.45%	22.3%
Ingliż	6.12%	8.45%	12.36%	4.7%

Meta tqabbel l-għadd tal-etimi kif jidhru fil-MED u fil-*Concise*, jidher ċar kif fl-użu s-Semitiku jinżel u r-Rumanz jogħla. Jekk inqabblu dawn iċ-ċifri ma' *Fuq l-Għatba tal-Malti* ta' Manwel Mifsud u Albert Borg (1991) naraw kif ir-Rumanz ippenetra sew anki fil-qalba tal-lingwa, jiġifieri f'dawk l-1,585 kelma li jitqiesu fondamentali u li ġeneralment huma reżistenti għat-tibdil peress li jintużaw spiss. Hawn naraw ukoll l-effett tal-*code-switching* peress li l-lessemi Ingliżi jitilgħu għad-doppju tal-MED. Ta' min ukoll iqis ir-riżultati ta' Edward Fenech (*Contemporary Journalistic Maltese*, 1978) fejn is-Semitiku jitla' għal 72.9%, ir-Rumanz jinżel għal 22.34% u l-Ingliż jinżel għal 4.74%. Dan għax Fenech, barra l-gazzetti, analizza wkoll rumanz ta' Ġużè Galea u ieħor ta' Frans Sammut, kif ukoll antoloġija ta' Dun Karm, u dawn jikxfu l-effett tar-reġistru miktub tat-tip letterarju, li minn dejjem kien puristiku (Semitiku 93.9%, Rumanz 5.7%, Ingliż 0.3%). Min-naħa l-oħra hu żied ix-xhieda tal-mitkellem, ibbażat fuq intervisti li madwar l-1960 Aquilina kien għamel f'Għawdex lil tliet informaturi li jitkellmu bid-djalett (Semitiku 86.2%, Rumanz 9.1%, Ingliż 4.6%). Apparti li issa għaddew ħamsin sena, dawn jixhdu l-mitkellem raħli, u għalhekk juru reġistru differenti minn dak ta' Mifsud u Borg, li hu reċenti, urban u standard.

Il-Prof. Brincat hu Professur fid-Dipartiment tat-Taljan fl-Università ta' Malta. Fl-1998-2000 kien viċi president tas-Società di Linguistica Italiana u fl-2009 ġie elett membru tal-Accademia della Crusca. Għamel riċerki fuq l-element Rumanz fil-Malti u kiteb l-istorja lingwistika ta' Malta bil-Malti (PIN 2000 u 2005), bit-Taljan (Le Mani, Genova 2004) u bl-Ingliż (toħroġ ftit xhur oħra).

~●~

L-Użu tal-Ispazju Fiss

Ivan Said, mill-Kummissjoni Ewropea

Fejn għandna ndaħħlu l-ispazju fiss? Hawnhekk se nagħti xi eżempji ta' kif għandna nużaw l-ispazju fiss (*fixed space: shift, control, space bar* f'daqqa jew Alt 0160) skont *Il-Gwida tal-Istil Interistituzzjonali*.

L-ispazju fiss għandu jiddaħħal dejjem bejn ċifri u simboli xjentifiċi jew ta' kejl:

> 4°ha, 9°m, 20°psi, 55°dB(A), 2°000°kc/s, 99°%, +°88, -°49, ±°75, 34°°C, 67°°F, 38°km.

(L-ispazju fiss huwa rappreżentat permezz tal-°, li hawn qed jidher għal skopijiet istruttivi, iżda fir-realtà dan huwa *non-printing character* li fl-aħħar mill-aħħar ma jidhirx stampat, eż. 67 °F.)

Jiddaħħal l-ispazju fiss ukoll bejn gruppi ta' tliet ċifri f'numri ta' elf jew aktar, meta qed naħdmu f'testi legali tal-UE. Hekk inkunu qed nużaw is-sistema kontinentali tan-numri u mhux tagħna l-Maltin, tal-Ingliżi u tal-Irlandiżi:

> 1°000°000°000
> EUR°680°000

Innota l-aħħar eżempju fejn hemm spazju fiss bejn l-EUR u ċ-ċifra. Din l-użanza sserrħilna rasna li tul il-proċess kollu tipografiku sal-pubblikazzjoni fuq il-karta jew dik elettronika, in-numru jibqa' magħqud u sħiħ. Ma jinqasam qatt meta jasal f'tarf ta' kolonna jew paġna, u għaldaqstant ma tinħoloqx konfużjoni fiċ-ċifri.

Meta nkunu qed niktbu jew nittraduċu testi mhux legali, li mhux se jidhru f'*Il-Ġurnal Uffiċjali tal-Unjoni Ewropea*, m'għandniex indaħħlu spazju fin-numri eluf jew akbar peress li l-lingwa Maltija, kuntrarjament għal dawk kontinentali Ewropej, titlob li ndaħħlu virgola u mhux spazju:

> 1,000,000,000
> EUR°680,000

Kif jidher fl-eżempji li ġejjin, l-ispazju fiss għandu jidħol ukoll f'dawn il-każijiet:

> Nru°1425/2006;
> ĠU L°270, 29.9.2006, p.°4;
> is-Sur C.°A. Attard;

> is-Sibt, 17°ta'°Ġunju°2010;
> l-Artikolu°5

In-numru sopraskritt ta' referenza fit-test ewlieni għandu jingħaqad mal-aħħar ittra tas-sentenza permezz ta' spazju fiss, eż.

> "Il-miżuri li hemm fis-seħħ bħalissa […] huma l-miżuri ta' antidumping imposti bir-Regolament tal-Kunsill (KE) Nru°1425/2006°([1]), kif emendat l-aħħar bir-Regolament tal-Kunsill (KE) Nru°189/2009°([2])."

Tajjeb li ngħidu li hawn dħalna fl-għalqa tal-istampatur u għaldaqstant mhux dmir it-traduttur jew l-awtur li jdaħħal l-ispazju fiss bejn it-test u n-numru ta' referenza. (Ara nota ta' taħt it-tabella fil-punt 6.4. ta' *Il-Gwida tal-Istil Interistituzzjonali.)*

Il-Gwida tal-Istil Interistituzzjonali tesiġi li l-użu tal-ispazju fiss ikun limitat ħafna. Użu żejjed ta' tali spazju jista' joħloq diffikultajiet lill-istampatur billi joħloqlu spazji bojod kbar koroh meta t-test jiġi ppaġnat, speċjalment meta l-paġna tkun żgħira ħafna, eż. A5 jew iżgħar, jew maqsuma f'kolonni, kif inhu l-każ tal-paġna tal-Ġurnal Uffiċjali. Għaldaqstant, m'għandux jiddaħħal spazju fiss fil-każijiet li ġejjin jew simili:

> "Wara li kkunsidrat ir-Regolament tal-Kunsill (KE) Nru …"
> "(a), (b) jew (c) ... "
> "Il-President u l-Viċi President …"

Dan l-artiklu huwa bbażat fuq *Il-Gwida tal-Istil Interistituzzjonali* (http://publications.europa.eu/code/mt/mt-000100.htm), b'mod partikolari fuq il-punti:

- 4.2.3. Tħejjija tat-test
- 6.4. Sinjali tal-punteġġatura u l-ispazji fil-programmi tal-Word
- 6.5. Il-punteġġatura fiċ-ċifri
- 10.4. In-numri, id-dati u l-ħin
- 10.5. L-unitajiet ta' kejl.

Dawn il-punti u oħrajn se jkunu diskussi f'workshop ta' tliet sigħat dwar l-EVA, ir-REX u r-REI (evalwazzjoni ta' test estern, reviżjoni ta' test estern u reviżjoni ta' test intern) dax-xahar.

~●~

Bil-Kelma t-Tajba
Manwel Mifsud

Servizz tal-Kunsill
Nazzjonali tal-Ilsien Malti

MISTOQSIJA:
Liema hi t-tajba**:** ***terġax timlih*** jew ***terġax timlieh*** ?

TWEĠIBA:
It-tajba hija: ***terġax timlieh***

SPJEGA:

- F'każi bħal dawn għandna għaqda (jew binja sintattika) bejn:
  Verb + Pronom Mehmuż. Issa l-verb ***mela*** huwa verb nieqes (i.e. l-aħħar konsonanti tal-Għerq tiegħu hija dgħajfa: **1-2-J**) u l-verbi neqsin fl-Imperfett jispiċċaw uħud bil-vokali –***a*** u wħud b'-***i***.
- Jekk għal mument tifred il-Pronom minn mal-Verb, mill-ewwel tinduna jekk il-verb jispiċċax bil-vokali –***a*** jew b'-***i***, u minn hemm tkun taf kif għandek tikteb.

Jekk il-verb (mifrud mill-pronom) jispiċċa bil-vokali –***a***, din issir –***ie***-. Jekk il-verb (mifrud mill-pronom) jispiċċa bil-vokali –***i***, din tibqa' –***i***-.

Eż. Jekk ma nafx għandix nikteb –***i***- jew –***ie***- fil-kelma ***tistaqs-??-h***,
(1) nifred il-verb mill-pronom mehmuż (= ***tistaqsi*** + ***lilu***)
(2) ninnota biex jispiċċa l-verb (= -***i***)
(3) la (skont ir-regola ta' hawn fuq) –***i*** tibqa' –***i***-, nikteb ***tistaqsih***

- Issa l-mistoqsija tagħna hi: ***timlih*** jew ***timlieh***?

  (1) nifred il-verb mill-pronom mehmuż (= ***timla*** + ***lilu***)
  (2) ninnota biex jispiċċa l-verb (= ***-a***)
  (3) la (skont ir-regola) ***–a*** ssir ***–ie-***, nikteb ***timlieh***

Ftit eżempji oħra:
iksihom (għax ***iksi lilhom***)
insieha (għax ***insa lilha***)
ilbierah inippretendieh (għax ***ippretenda lilu***)
illum nippretendih (għax ***nippretendi lilu***)

Ħajr lill-Prof. Manwel Mifsud, il-President tal-Kunsill Nazzjonali tal-Ilsien Malti, li jagħtina permess nippubblikaw dawn is-siltiet.

KELMA B'KELMA

It-terminoloġija

L-Ismijiet tas-Sustanzi Kimiċi bil-Malti
Anthony Privitelli, mill-Kunsill tal-UE

Dan l-aħħar kien hemm diversi komunikazzjonijiet bejn it-terminoloġisti tal-Kummissjoni u tal-Kunsill dwar x'sistema qed nużaw fejn jidħlu l-ismijiet bil-Malti għas-sustanzi kimiċi. Fil-fatt ħareġ li l-pożizzjonijiet taż-żewġ istituzzjonijiet huma qrib ħafna ta' xulxin. It-tama hi li fix-xhur li ġejjin jintlaħaq qbil dwar linji gwida komuni interistituzzjonali, bl-involviment ukoll ta' terminoloġisti 'assenjati' għas-suġġett mill-istituzzjonijiet l-oħrajn, sabiex dawn isiru l-għodda stabbilita uffiċjali f'dan il-qasam. Is-sistema li nużaw fil-Kunsill hija kif imfisser hawn taħt.

Għalkemm jidhru kkomplikati, jekk wieħed jimxi b'mod loġiku l-ismijiet tas-sustanzi kimiċi mhumiex diffiċli. Fil-parti l-kbira nett, dawn jikkonsistu f'għadd ta' partijiet żgħar mgħaqqdin flimkien. Dan iseħħ fuq livell molekulari kif ukoll fuq livell lingwistiku, li fil-fatt jirrifletti dak li jseħħ fil-livell molekulari. Kulma għandna bżonn nagħmlu hu li nistandardizzaw l-ismijiet tal-komponenti ż-żgħar li jiffurmawhom.

It-terminoloġija xjentifika formali bil-Malti hi bbażata fuq it-Taljan. Dan huwa fatt stabbilit, u joħroġ ċar minn bosta eżempji: diossidu tal-karbonju, klorur tas-sodju, idroġenu, spettru, temperatura, densità, pressjoni, ... Huwa veru li fit-taħdit informali nirrikorru għall-Ingliż, għar-raġuni li t-tagħlim xjentifiku aħna l-Maltin ħadnieh kollu kemm hu bl-Ingliż.

Allura jekk żewġ tradutturi waqt li qed jieħdu kafè jiddiskutu t-tisħin globali b'mod informali dawn se jirreferu għall-"karbon dajoksajd" li qed joħloq "glowbal worming". Imma 5 minuti wara l-istess żewġ tradutturi se jidħlu l-uffiċċju u jiktbu "diossidu tal-karbonju" u "tisħin globali", għax hekk jitlob ir-reġistru formali ta' dokument uffiċjali.

Dan il-fatt jgħin ħafna meta niġu biex nittraduċu l-ismijiet tas-sustanzi kimiċi. Infatti, f'parti sostanzjali tal-każijiet ikun biżżejjed li wieħed jikkopja l-isem bit-Taljan u jagħtih ortografija Maltija. Xi eżempji fl-ordni EN-IT-MT:

EN	IT	MT
sodium chloride	cloruro di sodio	klorur tas-sodju
copper sulphate	solfato rameico; solfato di rame	sulfat tar-ram
ammonium hydroxide	idrossido di ammonio	idrossidu tal-ammonju
acetic acid	acido acetico	aċidu aċetiku
calcium carbide	carburo di calcio	karbur tal-kalċju
methane	metano	metan

Li rridu nagħmlu, allura, hu li nistandardizzaw:

- l-ismijiet ta' joni u gruppi ta' atomi (radikali) li jinstabu ta' spiss jiffurmaw parti mill-molekuli tas-sustanzi

- il-prefissi u s-suffissi li għandhom sinifikat li jiddetermina l-kompożizzjoni molekulari tas-sustanzi
- l-ismijiet tal-elementi (ara l-Anness)

Joni u gruppi ta' atomi (radikali) komuni

EN	MT	Paragun mat-Taljan
ammonium	ammonju	ammonio
bicarbonate	bikarbonat	bicarbonato
bisulphate	bisulfat	bisolfato
bromate	bromat	bromato
bromide	bromur	bromuro
carbide	karbur	carburo
carbonate	karbonat	carbonato
carboxylic	karbossiliku	carbossilico
chloride	klorur	cloruro
chlorite	klorit	clorito
chromate	kromat	cromato
cyanide	ċjanur	cianuro
ferric	ferriku	ferrico
ferrous	ferruż	ferroso
fluoride	fluworur	fluoruro
halide	aloġenur	alogenuro
hydroxide	idrossidu	idrossido
iodate	jodat	iodato
iodide	jodur	ioduro
nitrate	nitrat	nitrato
nitride	nitrur	nitruro
nitrite	nitrit	nitrito
oxide	ossidu	ossido
peroxide	perossidu	perossido
silicide	siliċur	siliciuro
sulphate	sulfat	solfato
sulphide	sulfur	solfuro
sulphite	sulfit	solfito

Wieħed jinnota fit-tabella preċedenti kemm il-verżjonijiet bil-Malti huma qrib tat-Taljan. Kulma wieħed ikollu jagħmel, anki għal dawk il-joni li mhumiex f'din il-lista, hu li jaqleb l-ortografija tal-verżjoni bit-Taljan għall-Malti.

Prefissi, suffissi, jew ismijiet li jirrikorru ta' spiss

Għalkemm qed jissejħu prefissi u suffissi, fil-kimika — speċjalment dik organika — dawn faċilment jinstabu fin-nofs ta' ismijiet ferm ikkumplikati ta' sustanzi kimiċi.

Kif intqal qabel, dawn, mgħaqqdin f'ordni speċifika, jiddeterminaw il-kompożizzjoni molekulari tas-sustanza.

EN	MT	Rimarki
acid	aċidu	dejjem segwit b'aġġettiv li jispiċċa "-iku" li jiddetermina t-tip tal-aċidu, eż. aċidu sulfuriku
acetylene	aċitilena	eċċezzjoni għar-regola tas-suffiss -ene. Dan l-isem daħal hekk fil-Malti, speċjalment fil-qasam tax-xogħol fuq il-metall
aldehyde	aldeid	
-amide	-ammid	m doppja billi ġej mill-ammonju
-amine	-ammina	m doppja billi ġej mill-ammonju
-amino-	-ammino-	
amino acid	aċidu amminiku	
-ane	-an	
-ase	-asi	
-ate	-at	
-azole-	-ażol-	
benz-	benż-	
benzene	benżin	
bi-	bi-	
bis-	bis-	
but-	but-	
cyclo-	ċiklo-	
di-	di-	
-ene	-en	
eth-	et-	
ether	-etere	din normalment ngħaqqduha fl-aħħar, eż. diethyl ether - dietiletere
hepta-	etta-	
hexa-	eża-	
hyd-	id-	
-hydrate	-idrat	
hydrocarbon	idrokarbur	
hydroxy-	idrossi-	
-ine	-ina	
iso-	iso-	dan hu prefiss użat dejjem l-istess fuq skala internazzjonali, li jfisser "l-istess", u huwa ppreferut li jibqa' jintuża b'dan il-mod fil-Malti wkoll
lact-	latt-	
meth-	met-	
octa-	otta-	
-oic	-oiku	
-ol	-ol	
-one	-on	eż. keton (eċċezzjoni li daħlet sew fil-Malti - aċetun)
-ox-	-oss-	derivat minn "ossiġenu"
-oyl	-ojl	
pent-	pent-	
poly-	poli-	
polymer	polimeru	
prop-	prop-	
thio-	tijo-	
-thiol	-tijol	
tri-	tri-	
-yl	-il	
-yne	-in	

Eżempji fil-prattika

EN	IT	MT
2-(2*H*-Benzotriazol-2-yl)-4,6-bis(1-methyl-1-phenylethyl)phenol	2-(2*H*-Benzotriazol-2-il)-4,6-bis(1-metil-1-feniletil)fenolo	2-(2*H*-Benżotriażol-2-il)-4,6-bis(1-metil-1-feniletil)fenol

Isem tal-biża' b'soluzzjoni sempliċi għall-aħħar. Il-partijiet komponenti huma: Benżo - tri -ażol (tri + ażol, allura ma tidħolx j) -il (suffiss) - bis (tibqa' l-istess) - metil - fenil - etil - fenol

EN	IT	MT
6,7-Dihydro-5*H*-cyclopenta[*b*]pyridine	6,7-Diidro-5*H*-ciclopenta[*b*]piridina	6,7-Diidro-5*H*-ċiklopenta[*b*]piridina

di-idro-5*H*-ċiklo-penta-[*b*]-pirid-ina, prattikament copy/paste mit-Taljan b'żewġ irtokki ortografiċi

EN	IT	MT
Methyl 3-aminothiophene-2-carboxylate	3-amminotiofen-2-carbossilato di metile	3-amminotijofen-2-karbossilat tal-metil

Hawnhekk nosservaw inverżjoni tipika tas-sekwenza tal-kliem mill-Ingliż (l-eżempju klassiku: carbon dioxide - diossido di carbonio - diossidu tal-karbonju). Din hija raġuni importanti oħra għaliex fid-dubju wieħed jaqbillu jikkonsulta l-verżjoni bit-Taljan (jew anki bil-Franċiż).

Nota dwar l-użu tal-ittra j wara l-vokali i

Jista' jinqala' dubju dwar jekk għandhiex tiddaħħal l-ittra j bejn il-vokali i u vokali oħra li tiġi warajha. Din il-problema tista' tissolva billi jiġi stabbilit jekk iż-żewġ vokali jiffurmawx parti mill-istess entità jew le.

Allura: **thio-** issir **tijo-** ; (eżempju f'kuntest differenti) **bio-** issir **bijo-**
Imma: **dioxide** - **diossidu**; **triazol** – **triażol**

Fid-dubju, kemm fuq din il-biċċa xogħol u anki b'mod ġenerali għas-sustanzi kimiċi l-oħrajn kollha, wieħed ikollu jagħmel xi ftit tar-riċerka biex jivverifika, nagħmlu mod, li "thio" hija entità kimika waħda. Daż-żmien l-internet fih minjiera vasta ta' informazzjoni, li b'tiftixa sempliċi jagħtik it-tagħrif kollu li jkollok bżonn, b'dijagrammi tal-kompożizzjoni tal-atomi b'kollox, kif ukoll (eż. fil-Wikipedia) l-ismijiet tal-istess sustanzi b'lingwi differenti inklużi dawk li jinteressawna l-aktar: it-Taljan u l-Franċiż.

ANNESS - L-elementi

EN	MT	Rimarki	EN	MT	Rimarki
actinium	attinju		neodymium	neodimju	
aluminium	aluminju		neon	neon	
americium	ameriċju		neptunium	nettunju	
antimony	antimonju		nickel	nikil	
argon	argon		niobium	nijobju	
arsenic	arseniku		nitrogen	nitroġenu	
astatine	astatin		nobelium	nobelju	
barium	barju		osmium	osmju	
berkelium	berkelju		oxygen	ossiġenu	isegwi l-mudell ta' idroġenu u nitroġenu
beryllium	berillju		palladium	palladju	
bismuth	bismut		phosphorus	fosforu	

bohrium	bohrju	imsemmi għax-xjenzjat Nils Bohr	platinum	platinu	
boron	boron		plutonium	plutonju	
bromine	bromju		polonium	polonju	
cadmium	kadmju		potassium	potassju	
caesium	ċesju		praseodymium	praseodimju	
calcium	kalċju		promethium	prometju	
californium	kalifornju		protactinium	protattinju	
carbon	karbonju		radium	radjum	
cerium	ċerju		radon	radon	
chlorine	kloru		rhenium	rhenju	
chromium	kromju		rhodium	rhodju	
cobalt	kobalt		roentgenium	roentgenium	
copper	ram		rubidium	rubidju	
curium	kurju		ruthenium	rutenju	
darmstadtium	darmstadtju		rutherfordium	ruterfordju	
dubnium	dubnju		samarium	samarju	
dysprosium	disprosju		scandium	skandju	
einsteinium	einsteinju		seaborgium	seaborgju	
erbium	erbju		selenium	selenju	
europium	ewropju		silicon	silikon	
fermium	fermju		silver	fidda	
fluorine	fluworu		sodium	sodju	
francium	franċju		strontium	stronzju	
gadolinium	gadolinju		sulphur	kubrit	
gallium	gallju		tantalum	tantalu	
germanium	ġermanju		technetium	teknetju	
gold	deheb		tellurium	tellurju	
hafnium	ħafnju		terbium	terbju	
hassium	ħassju		thallium	tallju	
helium	elju		thorium	torju	
holmium	ħolmju		thulium	tulju	
hydrogen	idroġenu		tin	landa	
indium	indju		titanium	titanju	
iodine	jodju		tungsten	tungstenu	
iridium	iridju		ununbium	ununbju	
iron	ħadid		ununhexium	ununeżju	
krypton	kripton		ununoctium	ununottju	
lanthanum	lantanu		ununpentium	ununpentju	
lawrencium	lawrenzju		ununquadium	ununkwadju	
lead	ċomb		ununtrium	ununtriju	
lithium	litju		uranium	uranju	
lutetium	lutetju		vanadium	vanadju	
magnesium	manjesju		xenon	ksenon	
manganese	manganiż		ytterbium	itterbju	
meitnerium	meitnerju	imsemmi għax-xjenzjat Meitner	yttrium	ittrju	
mendelevium	mendelevju		zinc	żingu	
mercury	merkurju		zirconium	żirkonju	
molybdenum	molibdenu				

Corrigendum

Fl-artiklu miktub minn Jeantide Naudi (*Is-sustanzi kimiċi x'se nagħmlu dwarhom?*) u li deher fit-tielet ħarġa, fil-paġna 7 (fit-tieni u t-tielet linja tat-tieni paragrafu) ried jitniżżel **fluworur** mhux ~~fluworid~~.

~●~

Bażijiet tad-Dejta Elettroniċi tal-Liġi tal-UE u ta' dik Nazzjonali
Stephanie A. Fenech, mill-Kummissjoni Ewropea

Dan l-artiklu jagħti deskrizzjoni ġenerali u fil-qosor tal-glossarji, tat-"teżawru" multilingwi u ta' sorsi oħra li jeżistu fil-livell Ewropew u f'dak nazzjonali Malti biex iservu ta' għodda għat-tradutturi fix-xogħol ta' kuljum tagħhom.

Glossarji

Fil-qasam tal-liġi, it-terminu "glossarju" jista' jirreferi għal żewġ għodod differenti: min-naħa l-waħda jintuża għal lista ta' espressjonijiet fejn ikunu pprovduti t-traduzzjonijiet għal kull pajjiż; min-naħa l-oħra, jintuża wkoll għal lista ta' definizzjonijiet għal terminoloġija. Fil-livell Ewropew jeżistu l-glossarji li ġejjin:

Il-IATE

Il-IATE (InterActive Terminology for Europe) hija bażi tad-dejta multilingwi tat-termini li tintuża għat-traduzzjonijiet fi ħdan l-istituzzjonijiet tal-UE.

Hija tikkonsisti f'magna ta' tiftix għall-espressjonijiet u għall-frażijiet li jintużaw fl-oqsma kollha tal-attività tal-UE, u teħtieġ għarfien pjuttost professjonali tal-ilsien li t-test ikun se jiġi tradott fih sabiex tintuża sew. Hija għodda utli ferm għat-tradutturi professjonisti filwaqt li mhix għalkollox adattata għall-pubbliku ġenerali, għall-awtoritajiet ġudizzjarji jew għall-professjonisti fil-qasam legali.

Għalhekk, it-tradutturi nfushom idaħħlu t-traduzzjonijiet tal-espressjonijiet u tal-frażijiet filwaqt li joħolqu referenzi ġodda jew iżidu ma' dawk li diġà hemm. Jiġu pprovduti suġġerimenti għat-traduzzjonijiet għal diversi ilsna uffiċjali tal-UE, imma mhux għal kollha kemm huma.

Glossarju tan-Netwerk Ġudizzjarju Ewropew (NĠE) fil-qasam ċivili u kummerċjali

Fis-sit elettroniku tan-NĠE huwa disponibbli glossarju tat-terminoloġija. Dan jikkonsisti f'definizzjonijiet qosra, fi 22 ilsien, tal-espressjonijiet li jintużaw fil-paġni differenti ta' dan is-sit elettroniku sabiex il-qarrej ikun megħjun jifhimhom. Id-definizzjonijiet mhumiex ippreżentati bħala definizzjonijiet legali u awtorevoli.

Glossarju tas-sit elettroniku tad-Direttorat Ġenerali għall-Ġustizzja, il-Libertà u s-Sigurtà (JLS) tal-Kummissjoni Ewropea

Dan il-glossarju huwa disponibbli mis-sit elettroniku tal-JLS u jikkonsisti f'definizzjonijiet qosra ta' espressjonijiet li huma rilevanti għal kwistjonijiet ta' ġustizzja, libertà u sigurtà. Id-definizzjonijiet mogħtija huma relatati mal-politiki tal-UE u huma disponibbli bl-Ingliż, bil-Franċiż u bil-Ġermaniż.

Dizzjunarju ta' sinonimi: it-teżawru EUROVOC

Il-EUROVOC huwa teżawru multilingwi (il-ġabra ta' vokabolarju multilingwi komparattiv) li jkopri l-oqsma li fihom hija attiva l-Unjoni Ewropea. Huwa jipprovdi mezz biex id-dokumenti jkunu indiċjati fis-sistemi ta' dokumentazzjoni tal-istituzzjonijiet Ewropej u tal-utenti tagħhom.

Dan it-teżawru jeżisti fi 22 ilsien uffiċjali tal-Unjoni Ewropea (mhux disponibbli bl-Irlandiż) kif ukoll bil-Kroat.

Bħalissa qed titħejja ġabra ta' vokabolarju legali multilingwi. F'fażi preliminari, se jitħejjew żewġ mikroteżawri dwar id-drittijiet u d-dmirijiet tal-barranin u dwar kwistjonijiet li għandhom x'jaqsmu mal-familja. L-implimentazzjoni ta' dan il-proġett hija ppjanata għal bejn l-2011 u l-2013.

Sorsi tal-UE u oħrajn nazzjonali li jistgħu jkunu ta' għajnuna għat-traduzzjonijiet legali

Il-EUR-lex – Aċċess għal-liġi tal-Unjoni Ewropea. Dan huwa l-interface (http://eur-lex.europa.eu/mt/index.htm) li jipprovdi edizzjonijiet ta' kuljum onlajn ta' *Il-Ġurnal Uffiċjali tal-Unjoni Ewropea*, tiftix sempliċi, tiftix avvanzat u għażliet tal-brawżing, il-possibilità li tara u/jew tniżżel dokumenti u metadejta analitika għal kull dokument.

Bħala regola ġenerali dokumenti li jinsabu fil-EUR-lex (Leġiżlazzjoni primarja: Trattati; Atti sekondarji: Regolamenti, Direttivi, Deċiżjonijiet; Atti oħrajn: Rakkomandazzjonijiet, Komunikazzjonijiet, Proposti eċċ. u Ġurisprudenza) jiġu ppubblikati fil-ĠU tal-UE u/jew fil-European Court Reports. Il-kontenut tal-EUR-lex hu disponibbli fit-23 lingwa uffiċjali.

Atti oħra:

Rakkomandazzjonijiet, Komunikazzjonijiet, Proposti, eċċ.
http://www.cc.cec/home/dgserv/sg/sgvista/i/sgv2/portail/portail.cfm?lng=en

Reġistru tal-Kunsill:
http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1279&lang=MT

Reġistru tal-Parlament (Il-Parlament/Aċċess għad-Dokumenti/Reġistru ta' Dokumenti):
http://www.europarl.europa.eu/RegWeb/application/registre/simpleSearch.faces?language=mt

Ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja tal-UE:
http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6

N-Lex – Portal komuni għal-liġi nazzjonali. Dan huwa interface (http://eur-lex.europa.eu/n-lex/pays.html?lang=mt&info_lang=mt) li jipprovdi aċċess għall-bażijiet tad-dejta leġiżlattivi uffiċjali ta' 23 Stat Membru tal-Unjoni b'kollaborazzjoni mal-Istati Membri tal-Unjoni Ewropea. N-Lex joffri formola ta' riċerka uniformi, disponibbli fi 22 ilsien uffiċjali tal-UE. B'hekk, permezz ta' N-Lex, kull ċittadin tal-UE jista' jwettaq riċerka fis-siti nazzjonali bl-ilsien tiegħu. Il-formoli ta' riċerka huma konnessi ma' dawn il-bażijiet tad-dejta, b'sit wieħed nazzjonali għal kull pajjiż. L-Istati Membri jiġu miżjuda hekk kif il-ġabriet ta' tagħrif tagħhom isiru disponibbli.

L-Unità tal-Ġustizzja

1. L-Unità tal-Ġustizzja (l-UĠ) fi ħdan il-Ministeru tal-Ġustizzja u l-Intern f'Malta (qabel Novembru 2007 kienet magħrufa bħala l-Unità tat-Traduzzjoni) tabbozza l-liġijiet u tara li jkun hemm konsistenza fit-terminoloġija. L-UĠ ssegwi wkoll il-linji gwida tal-ortografija maħruġin mill-Kunsill Nazzjonali tal-Ilsien Malti.

Kuntatt: Dr Vanni Bruno, vanni.bruno@gov.mt

Links mill-Internet li jistgħu jkunu ta' għajnuna fit-traduzzjonijiet:

Il-Liġi Prinċipali Maltija (Kostituzzjoni + Liġijiet ta' Malta):
http://www.mjha.gov.mt/LOM.aspx?pageid=27&mode=chrono&lid=2

Il-Liġi Sussidjarja (Atti tal-Parlament, Abbozzi ta' Liġi, Avviżi Legali, By-laws lokali): http://www.doi.gov.mt/en/parliamentacts/malta%20legislationM.asp

Uffiċċju tal-Prim Ministru: https://opm.gov.mt

Ministeru għall-Affarijiet Barranin:
http://www.mjha.gov.mt

Ministeru għal Għawdex: http://www.gozo.gov.mt

Ministeru għall-Infrastruttura, Trasport u Komunikazzjoni: https://mitc.gov.mt

Ministeru għar-Riżorsi u Affarijiet Rurali: http://www.mrra.gov.mt

Ministeru għall-Edukazzjoni, Xogħol u l-Familja: http://www.education.gov.mt

Ministeru tal-Finanzi, Ekonomija u Investiment: http://finance.gov.mt

Ministeru għas-Saħħa, l-Anzjani u Kura fil-Komunità: http://www.sahha.gov.mt

Britannica Online: http://www.search.eb.com

Indiċi tal-Kummissjoni A-Z: http://ec.europa.eu/atoz_mt.htm

Dipartimenti u Servizzi tal-Kummissjoni Ewropea: http://ec.europa.eu/about/ds_mt.htm

Gwida tal-Istil (EN): http://ec.europa.eu/translation/writing/style_guides/english/style_guide_en.pdf

EUR-Lex: http://eur-lex.europa.eu/mt/index.htm

Glossarju EUROPA: http://europa.eu/scadplus/glossary/index_en.htm#M

Metaglossarju: http://www.metaglossary.com

Pajjiżi/Valuti: http://publications.europa.eu/code/mt/mt-5000500.htm

Dizzjunarju Oxford bl-Ingliż: http://www.oed.com

Dizzjunarji tal-Lingwi Oxford (EN-FR/DE/ES): http://www.oxfordlanguagedictionaries.com

Referenza Oxford: http://www.oxfordreference.com/views/GLOBAL.html

Borża ta' Studju Oxford: http://www.oxfordscholarship.com/oso/public/index.html

Bażi ta' dejta ta' postijiet ġeografiċi: http://www.eki.ee/knab/p_mm_en.htm

~●~

Għaliex Delitti u Mhux Reati?
Alan Xuereb, mill-Kummissjoni Ewropea

Minn żmien għal żmien tinqala' diffikultà dwar l-użu tal-kelmiet **reat** (*offence*) u **delitt** (*crime*). F'dan l-artikolett se nissuġġerixxi regola sempliċi u nagħti xi eżempji ta' kif wieħed jista' jiftakar liema terminu huwa adattat. Kultant tinqala' diffikultà ulterjuri fir-rigward tal-kelma *crime* fis-sens ta' kriminalità, iżda din hija xi ftit jew wisq eċċezzjoni u għandha tiġi riżolta faċilment jekk wieħed iħares lejn is-sens tal-frażi jew sentenza fil-kuntest tad-dokument.

Naraw ftit dan l-eżempju minn dokument freelance:

"[I]l-Qorti Kriminali Internazzjonali: qorti indipendenti u permanenti li tiġġudika lill-persuni akkużati bl-iktar reati serji f'ambitu internazzjonali, prinċipalment il-ġenoċidji, ir-reati kontra l-umanità u r-reati fi żmien il-gwerer."

It-terminu **reat** huwa ġeneriku u jinkludi ksur minuri tad-dritt penali (kontravenzjoni) u ksur iktar serju (delitt). Ġara li maż-żmien it-terminu delitt donnu evolva f'sinonimu ta' "omiċidju". Madanakollu, it-tifsira ġuridika ta' delitt hija fil-kategorizzazzjoni tal-gravità tar-reat u allura tal-piena korrispondenti li għandha tingħata. Jista' jagħti l-każ li fl-eżempju muri hawn fuq ta' *war crime*, fil-Euramis wieħed isib "reat tal-gwerra". Madanakollu, bħala regola *crime* għandha tiġi tradotta bħala **delitt** u allura tiġi "delitt tal-gwerra".

Sostenn għal din il-linja tal-ħsieb ġej mill-Kodiċi Kriminali ta' Malta stess fejn insibu l-ewwel artikolu li jittratta dan is-suġġett. L-Artikolu 54A (1) jgħid:

"It is a crime for a person to commit genocide, a crime against humanity or a war crime."

Fil-verżjoni Maltija:
"Huwa delitt li persuna tikkommetti ġenoċidju, delitt kontra l-umanità jew delitt tal-gwerra."

Ma jagħmilx sens li wieħed jittraduċi *war crime* bħala "reat tal-gwerra" meta mingħajr ambigwità l-Kodiċi juża **delitt**. L-użu tat-terminu **reat** jista' jittrażmetti kunċett mhux korrett lil min ikun qed jaqra, jiġifieri li jeżisti xi reat kontra l-umanità li mhux delitt. Jekk min qed jikteb irid ifisser li tassew hemm xi ksur li mhuwiex delitt allura għandna nużaw **reat**. Jekk le, dan it-terminu ambigwu għandu jiġi evitat. Fil-fatt, qatt ma smajna b'kontravenzjoni kontra l-umanità, jew b'kontravenzjoni tal-gwerra. B'delitti tal-gwerra, min-naħa l-oħra, nisimgħu bil-bosta, u f'kuntest simili lkoll naqblu li mhumiex l-ekwivalenti ta' kontravenzjoni jew reat.

Il-Kumplessità tal-Kumpilazzjoni
Alan Xuereb

Il-kuntest

Dan l-aħħar inqalgħet diffikultà dwar it-terminu legali **kumpilazzjoni**. Il-kuntest kien kif ġej:

"Council Regulation on cooperation between the courts of the Member States in the taking of evidence in civil or commercial matters".

Dan ġie tradott bħala:

"Regolament tal-Kunsill dwar kooperazzjoni bejn il-qrati tal-Istati Membri fil-kumpilazzjoni ta' xhieda f'materji ċivili jew kummerċjali"[3].

Il-problema

Id-diffikultà toħroġ mill-fatt li t-terminu **kumpilazzjoni** huwa terminu speċifiku ħafna li jintuża biss fil-qasam penali. Mhux talli hekk, talli jintuża fil-każ speċifiku meta l-Qorti tal-Maġistrati tkun qed taġixxi fil-kapaċità tagħha ta' qorti istruttorja[4], jiġifieri meta l-maġistrat ikun qed jinvestiga u jara jekk hemmx provi suffiċjenti biex jitressaq każ kriminali f'każ ta' reat li jisboq il-kompetenza tal-Qorti tal-Maġistrati bħala qorti tal-ġudikatura kriminali.

Jiġifieri, it-terminu **kumpilazzjoni** mhux talli huwa speċifiku għall-qasam kriminali, talli anki fl-ambitu tal-qasam kriminali stess, huwa terminu preċiż li jirreferi għal proċedura speċifika li qatt ma tintuża fil-qasam ċivili u kummerċjali. Jekk wieħed ifittex fil-Liġijiet ta' Malta jsib Avviż Legali[5] li jsemmi "kumpilazzjoni ta' xhieda f'materji ċivili jew kummerċjali" iżda dan qiegħed biss jikkwota dan l-istess Regolament[6] u għaldaqstant ma setgħetx tintuża terminoloġija differenti minn dik tar-Regolament.

Ir-rimedju

Wieħed mir-rimedji (u ċertament mhux is-soluzzjoni) jista' jkun li fl-użu mhux referenzjali (jiġifieri eskluż meta jkollna nikkwotawh eżatt kif jidher fit-titlu ta' regolament), it-terminu **kumpilazzjoni** jiġi sostitwit b'terminu iktar xieraq bħal **ġbir**. U jekk ma jinbidilx almenu ssir parenteżi kwadra u jinkiteb [**ġbir**]. Dan għandu jsir b'konsultazzjoni mat-terminologi tal-unitajiet rispettivi.

[3] Ir-Regolament tal-Kunsill Nru 1206/2001, tat-28 ta' Mejju 2001, dwar kooperazzjoni bejn il-qrati tal-Istati Membri fil-kumpilazzjoni ta' xhieda f'materji ċivili jew kummerċjali (ĠU L 174, p. 1).

[4] Il-Kapitolu 9, l-Artikolu 389: "Fir-reati suġġetti għal piena li taqbeż il-kompetenza tal-Qorti tal-Maġistrati bħala qorti ta' ġudikatura kriminali, il-Qorti tal-Maġistrati tmexxi l-kompilazzjoni li tinħtieġ."

[5] A.L. 281 tal-2008, Liġijiet ta' Malta.

[6] Ibid.

MILL-GĦATBA 'L BARRA

Aspetti oħra

Id-Dipartiment tat-Traduzzjoni u l-Interpretazzjoni tal-Università ta' Malta
Charles Briffa

L-Istudji tat-Traduzzjoni u l-Interpretazzjoni huwa kors postgradwatorju li tnieda f'Ottubru tal-2003 bħala programm ta' studju *part-time* bil-għan li jipprovdi sisien qawwijin għall-arti u s-sengħa tat-traduzzjoni u fl-istess waqt jiftaħ trejqiet ġodda ta' ħsieb f'dawk l-oqsma fejn it-traduzzjoni hija meħtieġa, bħal fid-dixxiplini akkademiċi (tax-xjenza, tal-liġi, tax-xjenzi soċjali, tal-mediċina, tal-letteratura, tar-reliġjon, tal-filosofija, eċċ.), fil-politika, l-ekonomija, l-industrija, u l-kummerċ.

Bħala programm ta' studju *part-time*, il-kors baqa' sejjer sal-2008, imma fl-2007 il-kors sar *full-time* bil-ħolqien tad-Dipartiment tat-Traduzzjoni u l-Interpretazzjoni fi ħdan il-Fakultà tal-Arti. Imbagħad, fl-2009, mal-kors *full-time* reġa' nfetaħ il-kors *part-time* fiċ-Ċentru tal-Università f'Għawdex u allura bħalissa għandna l-kors *full-time* ta' sena Malta u l-kors *part-time* ta' sentejn Għawdex.

Il-programm jinfetaq f'żewġ partijiet:

a. *il-komponent mgħallem* li jħaddan fih it-teoriji ewlenin tat-traduzzjoni, l-analiżi tal-lingwi (Malti u Ingliż), it-tisħiħ tal-lingwi (Malti, Ingliż, u lingwa barranija), il-prattika tat-traduzzjoni, tagħrif fuq istituzzjonijiet internazzjonali u dawk tal-UE, *computer-aided translation* (Trados), il-multilingwiżmu, il-multikulturaliżmu, il-kuntrast bejn il-Malti u l-Ingliż, it-traduzzjoni għal skopijiet speċifiċi (ta' Xjenza, Liġi, Finanzi, u Ekonomija), u problemi professjonali tat-tradutturi; bħala parti minn dan il-komponent, l-istudenti jkollhom jagħmlu proġett fit-traduzzjoni fit-tieni simestru; jekk jieqfu hawn, l-istudenti li jgħaddu jingħataw Diploma Postgradwatorja fit-Traduzzjoni;

meta jlestu minn dan il-kors mgħallem, l-istudenti li jġibu total ta' marki 'l fuq minn 65% jkunu jistgħu jgħaddu sabiex jagħmlu

b. *il-komponent tar-riċerka,* li jinkludi dissertazzjoni li twassal għall-*Master in Translation*; bħala preferenza għal dan il-komponent, bosta studenti jagħżlu li jikkompilaw glossarju tekniku (b'analiżi lingwistika u kummenti fuqu) jew jittraduċu xi test letterarju (speċjalment test li jkun jipprovdi xi sfidi għat-traduzzjoni).

Ir-rekwiżit għall-kors huwa grad universitarju li jista' jkun fi kwalunkwe suġġett. Imma jkun ta' benefiċċju għall-istudenti jekk fil-Malti u fl-Ingliż ikollhom standard profiċjenti fil-livell C2 tal-Common European Famework of Reference for Languages. Dan huwa livell li jassigura ħakma tajba taż-żewġ lingwi. Għaldaqstant, il-bord tal-għażla jissettja lill-applikanti kollha *aptitude test* li jkun fih traduzzjoni mill-Ingliż għall-Malti biex jittestja l-komprensjoni bl-Ingliż u l-espressjoni bil-Malti.

Xi wħud mill-istudenti mgħoddija marru jaħdmu f'istituzzjonijiet Ewropej, oħrajn daħlu ma' aġenziji lokali tat-traduzzjoni, u oħrajn sabu xogħol ma' entitajiet li għalkemm mhumiex tat-traduzzjoni jkollhom bżonn xi traduzzjonijiet (bħal dawk li jaħdmu fix-xandir u d-DOI). L-istudenti li żammew kuntatt miegħi jgħidu li l-kors tahom il-fiduċja u l-formazzjoni meħtieġa għal xogħolhom, u l-fatt li ġabu l-*Master* ikattrilhom il-fiduċja fihom infushom, u jgħidu wkoll li r-riċerka li wettqu f'dan il-livell għoli universitarju kienet utiqa ħafna.

Fid-Dipartiment qed issir ħidma ta' riċerka kontinwa. B'eżempju nsemmu xi xogħlijiet tal-lekċerers:

• Prof. J. Eynaud, (2004) "L'inglese di Malta. Tra *code-switching e code-mixing*" f'Marcela Swiatkowska, Roman Sosnowski, Iwona Piechnik (ed), *Maestro e Amico: Miscellanea in onore di Stanislaw Widlak,* University of Krakow, Poland;

• Prof. C. Briffa, (2006), *Aspetti tal-Istruttura tal-Malti Modern*, (2007) *Aspetti tal-Istruttura tal-Paragrafu fil-Malti*, (2007) *Dictionary for Specific Purposes: English-Maltese, Maltese-English*, (2009) *Translation Practice for the Maltese Bilingual (English-Maltese-English)*;

• Dr Anthony Aquilina, (2008) *Théorie et pratique de la traduction littéraire français – maltais,* (2009) *Glossarju Franċiż-Malti/Malti-Franċiż*;

• Dr Clare Thake, (2005) "Throwing out the Baby with the Bathwater: The Ostracisation of English in Malta", f'*Oral and Written History: Re-Oralization and Interfacing Oralcy and Literacy*. Editors: Prof. Steven Knight (University of Cardiff) and Prof. Marianne Boerch (University of Southern Denmark).

Imma tajjeb li wieħed isemmi r-riċerka li qed takkumula wkoll fid-Dipartiment bit-teżijiet li qed jagħmlu l-istudenti. Fil-librerija tad-Dipartiment diġà hemm bosta xogħlijiet utli

• bħall-glossarji tat-terminoloġija tal-inġinerija elettrika, tal-agrikoltura, tas-servizzi finanzjarji, ta' xi liġijiet, tal-arti;

• bħat-traduzzjonijiet ta' testi diffiċli li fihom jiġu diskussi l-isfidi prattiċi tat-tradutturi;

• bħad-diskussjonijiet fuq aspetti teoretiċi (eż. sottotitli fil-films u t-traduzzjoni tar-realtà).

Bħalissa wkoll għadna kemm għamilna kuntatt ma' kumpanija Ġermaniża sabiex tippubblika xi xogħlijiet tal-istudenti.

Id-Dipartiment huwa bejta ta' naħal ħabrieki u enerġetiku. Minkejja li ma ilux wisq jeżisti, diġà għamel ħafna, kif juri dan l-artiklu.

Il-Prof. Briffa jgħallem it-teorija u l-prattika tat-traduzzjoni fid-Dipartiment tat-Traduzzjoni u l-Interpretazzjoni tal-Università ta' Malta. Jirriċerka u jippubblika ħafna fuq il-lingwa, il-letteratura, u t-traduzzjoni. Huwa l-awtur, fost bosta oħrajn, ta' Translation Practice for the Maltese Bilingual (2009) u Dictionary for Specific Purposes (2007). Ta ukoll bosta preżentazzjonijiet f'konferenzi internazzjonali.

~●~

Il-Malti minn Nuċċali Sqalli

Nicolò Bucaria

Għall-Isqallin bħali, Malta hi gżira fil-qrib fejn wieħed jista' jmur iqatta' tmiem il-ġimgħa mhux tas-soltu mingħajr wisq xokkijiet kulturali. Anki l-ilsien 'stramb' tal-Maltin, mhux għalkollox barrani għalina. It-trażmissjonijiet tat-televiżjoni minn Malta jistgħu jinqabdu faċilment anke mill-inħawi ibgħad minn Capo Passero[7], u spiss wieħed jiltaqa' ma' diversi Maltin li jitilgħu jqattgħu ftit jiem Sqallija.

Minħabba li l-Isqallin jifhmu bosta kelmiet individwali bil-Malti imma mhux is-sinifikat ta' sentenzi sħaħ, jaħsbu li l-Malti hu xi djalett Sqalli qadim li llum ma baqax jinftiehem. Fil-fatt dan mhux il-każ, imma ma ttihomx tort li jimmaġinaw hekk. Djalett Għarbi medju ta' nisel Tuneżin imsejjaħ 'Ġudeo-Għarbi', li kien jixbah ħafna lill-Malti ta' llum, kien mitkellem fi Sqallija sal-1492, meta tkeċċew l-aħħar nies li kienu jitkellmuh: il-Lhud. L-għalliem tiegħi tal-istorja Lhudija kien jgħidli li l-bosta dokumenti li ħallewlna l-Lhud fl-arkivji fi Sqallija ma jistgħux jinftiehmu jekk wieħed ma jkunx jaf il-

[7] L-aktar parti ta' Sqallija li hija qrib tal-gżejjer Maltin.

Malti, kif wera anke Godfrey Wettinger[8]. Imma fil-gżejjer Sqallin ta' Pantellerija u Lampeduża l-'Malti' kien mitkellem sas-seklu XVII u XIX rispettivament, meta l-komunità Maltija li kienet toqgħod Lampeduża marret lura lejn Malta minħabba xi inkwiet li nqala' mal-Ingliżi li wkoll kienu joqogħdu hemm. Kemm Dionisius Agius[9] kif ukoll Joseph Brincat[10] ifissru tajjeb dawn il-fatti storiċi lingwistiċi.

Fis-snin sebgħin, imsaħħaħ mill-għarfien ta' lsien Semitiku ieħor, l-Ebrajk, kont bdejt nistudja l-Malti bl-uniku manwal disponibbli dak iż-żmien: *Teach Yourself Maltese* ta' Joseph Aquilina. Kienet għadma iebsa li malajr kelli nabbanduna. Erġajt bdejt nistudja l-Malti fil-Parlament Ewropew fl-2003, sena qabel id-dħul ta' Malta fl-UE. Sfortunatament, il-fatt li tgħallimt il-Malti xorta waħda ma servinix daqs kemm kont immaġinajt li kien se jagħmel: bħala l-uniku traduttur fil-PE li jittraduċi mill-Malti s'issa ttraduċejt paġna waħda biss, li huwa ammont ħafna inqas minn kemm ittraduċejt mill-Ebrajk, li mhux ilsien uffiċjali tal-UE.

Il-Malti huwa l-unika lingwa Semitika fl-Ewropa, waħda mill-eqdem ilsna Ewropej u maħbuba min-nies kollha ta' kultura. Fl-Ewropa l-Malti jiġi mgħallem f'diversi universitajiet, kif jixhdu ż-żewġ konvenzjonijiet internazzjonali tal-Għaqda Internazzjonali tal-Lingwistika Maltija fi Bremen u l-kotba importanti li ħarġu dan l-aħħar: *La langue maltaise* ta' Martine Vanhove (Wiesbaden 1993), *Bonġornu, kif int? Einführung in die maltesische Sprache* ta' Arne Ambros (Wiesbaden 1998) u *The Maltese Prepositions* ta' Rami Saari (Ġerusalemm 2002, bl-Ebrajk). Minkejja din ir-rikkezza tal-Malti, f'Malta ma teżistix il-possibbiltà li wieħed isegwi kors akkademiku intensiv għall-barranin. Malta hi l-uniku Stat fl-UE li ma joffrix din l-opportunità li teżisti, pereżempju, għall-Estonjan, għal-Litwan u għas-Sloven, biex ma nsemmux il-Lussemburgiż, l-Irlandiż, l-Islandiż u saħansitra x-Schwyzertüütsch (il-Ġermaniż tal-Isvizzera). Din l-attitudni inspjegabbli qed twassal għal telf ta' opportunitajiet ta' żvilupp kulturali. Interess għal korsijiet ta' dan it-tip jeżisti bla dubju: pubblikazzjonijiet bħall-grammatika tal-Malti għall-barranin *Beginning Maltese* ta' Lydia Sciriha, li magħha kellha CD-ROM, diġà biegħet 'il fuq minn 5,000 kopja madwar id-dinja kollha. Issa ħarġet it-tieni volum, bl-isem ta' *Continuing Maltese*.

Matul l-aħħar ħames snin mort Malta spiss, l-aktar biex nagħti seminars lill-istudenti tat-traduzzjoni u tal-interpretazzjoni. L-impressjoni li ħadt hija li barrani li jitħajjar jitgħallem il-Malti jiġi meqjus bħala każ ta' xi ħadd li m'għandu xejn aħjar x'jagħmel, u ftit isib inkoraġġiment. Fil-fatt, it-taħdidiet kollha tiegħi man-nies tal-lokal ikunu hekk: jien nistaqsi bil-Malti u huma jweġbuni bit-Taljan, waqt li l-emails li nibgħat bil-Malti jitwieġbu bla dubju ta' xejn bl-Ingliż. Ħadt l-impressjoni wkoll li saħansitra l-awtoritajiet u r-rappreżentanti Maltin, kemm fil-livell nazzjonali kif ukoll f'dak Ewropew u internazzjonali, ma jagħtux lill-Malti l-importanza kollha li tixraqlu.

Minkejja kollox, inħossni grat lejn il-Maltin li għenuni niskopri bosta kelmiet bl-Isqalli li ilhom żmien twil li nqatgħu, u fuq kollox is-sies Semitiku ta' tant espressjonijiet Sqallin li m'hemm imkien bħalhom ħlief fil-Malti.

Is-Sur Bucaria huwa traduttur fil-Parlament Ewropew.

[8] *The Jews of Malta in the late Middle Ages*, Malta 1985.
[9] *Siculo-Arabic*, Londra 1996.
[10] *Malta. Una storia linguistica*, Ġenova 2003.

Intervista ma' Sergio Grech, id-Direttur Eżekuttiv tal-Kunsill Nazzjonali tal-Ktieb
Alan Delia, mill-Kummissjoni Ewropea

1. X'inhu x-xogħol ewlieni tal-Kunsill Nazzjonali tal-Ktieb?

Il-Kunsill Nazzjonali tal-Ktieb għandu l-missjoni li jiftaħ id-dinja tal-ktieb għal kulħadd. Bħala ħidma tiegħu, hu mistenni minnu li jorganizza l-Premju Nazzjonali tal-Ktieb u l-Fiera Nazzjonali tal-Ktieb.

Maż-żmien nibtu inizjattivi oħrajn li varjaw minn reġistru għall-kotba fis-suq fil-websajt tal-KNK, kampanji kontinwi favur il-qari, il-proġett Kotba f'Xatt il-Baħar mal-Awtorità Maltija għat-Turiżmu u l-konkorsi Rumanzi għaż-Żgħażagħ flimkien mas-Segretarjat Parlamentari għaż-Żgħażagħ, li wasal fit-tieni edizzjoni.

2. Wieħed mill-għanijiet tal-Kunsill hu li "jkattar l-imħabba għall-ktieb". Taħseb li t-teknoloġija qed tieħu post dejjem akbar fil-qalb ta' min iħobb jaqra, u l-ktieb qed jibqa' dejjem aktar fuq l-ixkaffa?

Jien inkun l-aħħar wieħed li nħares lejn it-teknoloġija b'mod negattiv. Ħu l-internet - għandek mijiet jekk mhux eluf ta' websajts li jitkellmu dwar il-kotba, paġni mtellgħa mill-pubblikaturi li kburin juruk il-prodott tagħhom, websajts minn fejn tixtri l-kotba u jaslu f'darek fi ftit jiem, ġurnali kritiċi letterarji u l-kumplament. Fir-Renju Unit u fl-Amerika, bħalissa qamet mewġa favur l-*e-books* li ħakmet lil bosta eluf.

3. Il-Kunsill ilu mwaqqaf disa' snin. X'taħseb li kienet l-akbar kisba tiegħu?

Nieħu gost ninnota li l-KNK kien katalista f'dan iż-żmien li ilu mwaqqaf għal diversi kisbiet u fuq kollox kiseb ir-rispett ta' dawk li qed jaħdmu fl-industrija. Il-KNK ma jimponix fl-inizjattivi li jorganizza mal-pubblikaturi imma jqishom sħab indaqs. Il-Kunsill irriforma dak li kien il-Premju Letterarju u reġa' ta l-ħajja lill-Fiera tal-Ktieb, li dawn l-aħħar snin reġgħet marret b'suċċess f'Dar il-Mediterran.

Il-KNK, fost il-ħidmiet tiegħu, ippubblika wkoll manwal ta' pubblikazzjoni għal dawk li se jibdew jaħdmu f'din l-industrija u ġustament inħossu li qed iħalli ftit impatt.

4. Kif tiddeskrivi l-qagħda tal-industrija tal-ktieb f'Malta, li skont is-sit tal-Kunsill "għandha kapitli sbieħ"?

Bla dubju ta' xejn qed ngħixu fażi mill-iktar eċitanti fl-istorja tal-iżvilupp tal-ktieb Malti. Qed naraw prodott għoli fil-kwalità u issa bdew jinħassu wkoll l-effetti tal-istampar diġitali li minnu jistgħu jgawdu setturi bħall-poeżija, fejn il-bejgħ hu limitat .

Jekk tħares lejn il-ktieb *Il-Ktieb Malti* ta' Victor Fenech tintebaħ li l-ktieb f'Malta għandu għeruq mifruxa sew. Dejjem trid tara kollox f'limiti ta' pajjiż-gżira. Inċidentalment, b'riħet dan l-iżvilupp, illum il-ktieb imsemmi ħaqqu aġġornament.

5. Xi kemm-il pubblikazzjoni bil-Malti toħroġ kull sena? Teżisti klassifikazzjoni tat-tip ta' pubblikazzjonijiet li joħorġu?

M'għandniex statistika preċiża għax bosta drabi ma ssirx distinzjoni fejn tidħol il-pubblikazzjoni u bosta drabi l-kotba u r-rivisti jingħaddu flimkien. Hemm statistika li tgħid li qed ikunu ppubblikati maż-żewġ kotba kuljum. Peress li l-KNK jamministra wkoll l-ISBN, qed ninnutaw li l-kotba ma għadhomx iktar strettament il-ħidma tal-pubblikaturi tradizzjonali imma wkoll għaqdiet b'interess soċjali u storiku u naturali, baned, għejun edukattivi u l-kumplament.

Bħala klassifikazzjoni tal-kotba żgur li nistgħu nidentifikaw dawn: il-proża letterarja (rumanzi u novelli), il-poeżija, id-drama, ir-riċerka, il-kotba għat-tfal u l-adolexxenti. Dawn huma l-kategoriji li aħna nużaw għall-Premju Nazzjonali tal-Ktieb. Tajjeb ikun innutat li aħna bi 'ktieb Malti' nifhmu l-**prodott** Malti, għax il-ktieb Malti l-lum jinkiteb b'diversi ilsna bħall-Ingliż.

6. L-akbar numru ta' kotba ġodda huma letteratura. Xi kemm joħorġu pubblikazzjonijiet ġodda li jittrattaw il-qasam lingwistiku?

Dan hu qasam xi ftit limitat u bosta drabi kontenut bħal dan se ssibu f'rivisti bħal *Il-Malti*, li toħroġ l-Akkademja tal-Malti, jew f'rivisti barranin b'interess f'Malta.

7. Kif jista' wieħed iżomm kuntatt mal-Kunsill u jibqa' aġġornat dwar ħidmietu?

Hemm il-websajt www.ktieb.org.mt (li tkun aġġornata spiss), paġna fuq il-*Facebook* u l-indirizz elettroniku info@ktieb.org.mt

Is-Sur Grech gradwa sal-livell ta' Master fl-Istorja. Awtur tal-bijografija ta' Patri Feliċjan Bilocca li kixfet diversi kapitli fl-istorja tal-istituzzjonijiet lokali. Xandar ta' għadd ta' programmi fuq ir-radju. F'Novembru li ġej, ħiereġ l-ewwel rumanz tiegħu, Il-Lejl tal-Irġulija.

~●~

Soluzzjoni Tisliba Kriptika 3

G	Ħ	A	R	A	B	J	A	S	A	W	D	I	J	A
A		R		F				Q			A			F
N	I	K	A	R	A	G	W	A			R			G
A		A		I				L	I	B	E	R	J	A
		N		K	U	R	I	L			S			N
M	O	S	T	A				I			S			I
Q		A			B			J		L	A	G	O	S
A	W	S	T	R	A	L	J	A			L			T
B			O		Ħ					M	A	L	T	A
B	I	R	K	I	R	K	A	R	A		A			N
A			J		I		L			A	M	U	R	
	M		O		J		G			S		G		
	I			M	A	D	A	G	A	S	K	A	R	
Q	A	L	A				R			I		N		G
	M						V			S		D		O
Ż	I	M	B	A	B	W	E			I	T	A	K	A

Din il-pubblikazzjoni hija disponibbli wkoll f'dan l-indirizz

http://ec.europa.eu/dgs/translation/publications/magazines

Jekk tixtieq tikkontribwixxi f'dan il-bulettin, iktbilna hawn: **l-accent@ec.europa.eu**

Koedituri: *Alessandro Mangion u Louise Vella*

Distribuzzjoni: *Rowena Schranz u Maryanne Agius*

Impaġnar: *Chris Galea u Alan Delia*

Ċaħda

Il-Kummissjoni Ewropea, u kwalunkwe persuna li taġixxi f'isimha, mhumiex responsabbli għall-użu li jsir jew li jista' jsir mit-tagħrif inkluż f'din il-pubblikazzjoni. Dan il-bulettin mhuwiex pubblikazzjoni uffiċjali, u la l-Kummissjoni u lanqas is-servizzi tagħha ma huma marbutin b'xi mod jew ieħor mill-kontenut tiegħu.